

Whitepaper Beoordelen en examineren in het mbo in tijden van corona

Alie Kamphuis (CINOP) & José Hermanussen (ECBO), Marc Vermeulen & Theo Camps (TIAS)
's-Hertogenbosch, 22 juli 2020

1.1 Inleiding

Door de coronacrisis moest het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) een noodstop maken: fysiek onderwijs was van de ene dag op de andere niet meer mogelijk. Bestuurders hebben zich samen met ECBO en TIAS gebogen over de bestuurlijke gevolgen daarvan. Dit vond plaats tijdens een online symposium op 30 april j.l.

Eén van de belangrijkste aandachtspunten die naar voren kwamen, tijdens deze bijeenkomst, was de waarborging van examenkwaliteit. Er is een grote behoefte om het civiel effect van de mbo opleidingen ook onder de sterke gewijzigde omstandigheden overeind te houden. In dit artikel bespreken we wat daarbij komt kijken vanuit bestuurlijk perspectief. Het is geschreven door experts van CINOP en ECBO en diende als input voor een online symposium over beoordeling en examinering voor bestuurders, toezichthouders en strategische staf in het mbo. In dit whitepaper blikken we tevens terug op de belangrijkste uitkomsten van dit symposium dat gehouden is op 25 juni.

1.2 Bestuurlijke verantwoordelijkheid

Wat houdt de bestuurlijke verantwoording voor examinering precies in en wat vergt juist in tijden van crisis extra aandacht? Drie zaken vallen in ieder geval op.

- **De voortgang van de opleidingen voor deelnemers;** hoe draag je zorg voor goed onderwijs en examinering in tijden dat de schoolgebouwen erg beperkt beschikbaar zijn voor onderwijs en examinering en leerbedrijven failliet (dreigen te) gaan?
- **De gestelde kwaliteitseisen** aan beoordeling en examinering. Hebben we als instellingen wellicht de neiging om de lat iets lager te leggen zodat deelnemers geen vertraging oplopen? Welke vrijheidsgraden zijn nog acceptabel, en waar trek je als bestuurder de streep omdat de kwaliteit in het geding is?
- **Het betrekken van deelnemers en andere stakeholders** in het doorvoeren van aanpassingen

De praktijk I

Op school Y vraagt het organiseren van de examens met in achtneming van alle maatregelen behoorlijk veel van de onderwijsteams, zeker omdat de surveillanten vaak in de risicogroep vallen en de docenten dan moeten invallen. Ze geven zelf aan dat ze de focus zouden willen leggen op de beroepsgerichte examens. Het voorstel vanuit de examencommissie is daarom om de onderwijsteams een aantal selectiecriteria te laten hanteren bij het laten doorgaan van de examens, om te kiezen welke studenten en welke examens voorrang hebben en wie en wat kan wachten tot de volgende periode.

1.3 Wat ligt er vast over bestuurlijke verantwoordelijkheid?

Onderwijsinstellingen voor mbo verzorgen onderwijs voor deelnemers die in leeftijd variëren van 16 tot 67 jaar. Het is aan het bevoegd gezag van een instelling om deze deelnemers in de gelegenheid te stellen een examen af te leggen. Daarnaast draagt het bevoegd gezag zorg voor een goede organisatie en kwaliteit van het onderwijsprogramma en de examinering en beoordeelt ze regelmatig de kwaliteit hiervan.

De WEB beschrijft in een aantal artikelen wat het bevoegd gezag te doen staat. In artikel 7.4.5, 7.4.8, 7.5.1 en 1.3.6 van de WEB is het volgende vastgelegd:

- *Instellen onafhankelijke examencommissie.*
- *Vaststellen onderwijs- en examenregeling en informeren van betrokkenen hierover.*
- *Regelen van klachten- en beroepsprocedure.*
- *Inrichten van stelsel voor kwaliteitszorg, regelmatig beoordelen kwaliteit van onderwijs en betrekken onafhankelijk deskundigen en belanghebbenden inclusief verslaglegging hierover.*

Er zijn nadere uitwerkingen beschikbaar van examentaken van het management, onderwijsteams en de examencommissies van mbo-instellingen (www.onderwijsenexaminering.nl). Hierin wordt een onderscheid gemaakt in *zorgende* taken (zorgdragen voor goede examinering) en *borgende* taken (borgen dat de kwaliteit van examinering voldoet aan de gestelde eisen).

De praktijk II

Aan scholen wordt de ruimte gegeven om in deze uitzonderlijke situatie te besluiten om de examens voor rekenen en de keuzedelen, als uiterste redmiddel, geen doorgang te laten vinden. School X heeft daarom het uitgangspunt dat rekenen en keuzedelen geëxamineerd worden, tenzij het onderwijsteam onderbouwt waarom dit niet mogelijk is. Maar er komen nu ook verzoeken binnen om ook de examens voor studenten die niet in hun diplomeringjaar zitten, te laten vervallen.

Dit heeft dan te maken dat bij sommige opleidingen volgend jaar nog een aantal zaken, die nu niet onderwezen hebben kunnen worden, ingehaald moeten worden, waardoor er bijvoorbeeld geen ruimte in het programma lijkt te zijn om volgend jaar daar ook nog een keuzedeel naar toe te verschuiven. Daarnaast het argument dat als we examens voor kandidaten die niet in hun diplomajaar zitten (moeten) doorschuiven naar volgend jaar dat de examendruk dan voor die studenten volgend jaar veel te groot wordt.

1.4 Doorgevoerde aanpassingen: hebben we de kwaliteit voldoende geborgd?

Onderwijsinstellingen hebben tijdens de coronacrisis acuut noodzakelijke aanpassingen doorgevoerd in de examinering van studenten. Examencommissies, onderwijsteams en management hebben hieraan allen hun bijdrage geleverd. Het gaat naast het uitstellen van examens naar een later tijdstip ook om aanpassingen in de examenvormen en de uitvoering. Zo zijn bijvoorbeeld instellingsexamens taal online afgenomen, zijn praktijkexamens in het leerbedrijf verplaatst naar een gesimuleerde setting op school en is het beoordelen van bewijsstukken in het portfolio als examenvorm ingezet. Hiervoor heeft de instelling haar beleid aangepast en hebben onderwijsteams en examencommissies snel moeten schakelen om hun zorgende en borgende examentaken in deze lijn uit te voeren. In korte tijd zijn besluiten genomen, (beleids)documenten aangepast en opgeleverd en is examinering

georganiseerd op school of online. Daarbij geldt dat studenten ook in Coronatijden recht hebben op verantwoorde examinering die voldoet aan de gestelde kwaliteitseisen. Alleen dan kan er sprake zijn van een diploma of certificaat met civiele waarde dat net zo veel waard is als de diploma's en certificaten die in 2019 en daarvoor zijn afgegeven.

Voor bestuurders geldt dat zij antwoord moeten geven op de vraag of de aanpassingen voldoen aan de kwaliteitseisen, of de onderwijsteams hiernaar goed hebben gehandeld en of dit voldoende geborgd is. De examencommissies spelen hierin een cruciale rol. Zij dienen antwoord te kunnen geven op de volgende vragen:

- Welke aanpassingen heeft de examencommissie gedaan in examinering voor studenten en wat betekent dit voor aanpassingen in beleid, de exameninstrumenten, afname, beoordeling, certificering en diplomering?
- Welke afwegingen heeft de examencommissie gemaakt in haar besluitvorming? Welke beheersmaatregelen zijn genomen om risico's bij doorgevoerde aanpassingen zo veel mogelijk te beperken?
- Hoe gaat de examencommissie de kwaliteit van examinering in coronatijden monitoren?
- Hoe is het proces verlopen van besluitvorming over de doorgevoerde aanpassingen in examinering? Wat ligt hiervan vast, bijvoorbeeld via logboek of in notulen van vergaderingen?
- Welke maatregelen kunnen of moeten gehandhaafd blijven en welke kunnen of moeten teruggedraaid worden en wat betekent dit voor de betrokkenen?

Hoe vloeibaar mogen dingen worden onder druk?

- *Is het stelsel van examencommissie bestand tegen tijdsdruk en crisis?*
- *Welk type verantwoording kan er achteraf gevraagd worden? Door wie? Hoe anticipeer je daarop?*
- *Hoe 'repareer' je besluitvorming die achteraf verkeerd bleek te zijn?*

De Inspectie voor het Onderwijs gaat binnenkort starten met een themaonderzoek naar de kwaliteitsborging examinering in tijden van crisis waarvoor de antwoorden op bovenstaande vragen benut kunnen worden.

In het symposium zijn verschillende dilemma's met betrekking tot de doorgevoerde aanpassingen besproken. Als eerste vallen de grote verschillen tussen instellingen op als het gaat om het zoeken naar de ruimte in de regels. Sommige bestuurders zien op dit moment veel creativiteit ontstaan en bieden daar ook de ruimte voor, terwijl andere bestuurders aangeven dat ze over het algemeen te weinig de ruimte zoeken als het gaat om examinering.

De discussie ontspint zich of instellingen meer ruimte moeten zoeken, of juist stevig dienen vast te houden aan de gestelde eisen van examinering. De examendiscipline binnen het mbo maakt examencommissies huiverig om af te wijken, besluiten te nemen. Hier moet een nieuwe balans in komen, aldus de bestuurders.

Flexibilisering is zeker een goed thema om mee te nemen naar toekomst. Maar hoe verduurzaam je de mogelijkheden om te flexibiliseren? En op welke wijze pakken we ruimte en creëren we meer balans in de wijze van examineren; wat is goed en verantwoord?

In het symposium is ook ingegaan op beperkingen die instellingen zichzelf neigen op te leggen. Wettelijke regels worden verschillend geïnterpreteerd waarbij geregeld de kant wordt gekozen van zekerheid en minder de kant van ruimte pakken. Zo is bij veel instellingen het credo "gij zult exameninstrumenten inkopen" en daarmee leggen instellingen zichzelf ook beperkingen op.

De bestuurders constateren dat er (te)weinig aandacht is voor het bespreken van inhouds- en onderwijskundige zaken, ook op het gebied van examinering.

1.5 Sturen op beleidsontwikkelingen in tijden van crisis

Onderwijsteams en examencommissies zijn nog steeds volop bezig met het regelen van onderwijs en examinering in crisistijden. Nu steeds duidelijker wordt dat ook in het nieuwe schooljaar gewerkt gaat worden in een combinatie van online lessen vanuit huis, lessen op school en bpv volgen, blijft alle energie van medewerkers hard nodig om dit in goede banen te gaan leiden. De eigen ambities van instellingen (zoals opgenomen in de kwaliteitsagenda) sluiten hierbij voor een deel aan en kunnen zo in een stroomversnelling komen. Een duidelijk voorbeeld hiervan is het benutten van ict hulpmiddelen in de lessen en begeleiding van studenten. De realisatie van andere ambities kan onder druk komen te staan en de vraag dient zich aan hoe hierop te acteren als bestuurder. Daarbij gaat het ook om beleidsontwikkelingen die vanuit de overheid zijn geïnitieerd zoals bijvoorbeeld op het gebied van rekenen (overgang naar 4 niveaus en afsluiting via instellingsexamen), invoering mbo-verklaringen en aanpassingen in de zak/slaagregeling keuzedelen. Blijven bestuurders zich houden aan de invoeringstermijnen die hiervoor eerder zijn opgesteld of gaan ze vragen om uitstel om zo ruimte te creëren voor hun medewerkers om onderwijs en examinering nu goed te organiseren?

Praktijkexaminering en lokale omstandigheden

Er zijn duidelijke verschillen tussen regio's in de mate en de manier waarop ze getroffen worden door de coronacrisis. In Oost Brabant ging het vooral om grote druk op de gezondheidszorg en relatief veel sterfgevallen.

Amsterdam werd vooral getroffen in horeca- en cultuursector, die tot stilstand kwam. Toerisme in Zeeland werd preventief stilgelegd omdat de gezondheidsinfrastructuur te beperkt van omvang is terwijl het noorden van het land lijkt relatief weinig coronadruk kent.

Voor regionale opleidingscentra betekent dit zeer verschillende contexten en uitdagingen met name wat betreft de BPV en bijbehorende afsluiting.

Moeten we nog langer vasthouden aan landelijke kaders of moeten bestuurders kunnen inspelen op regionale verschillen?

Er zijn verschillende thema's gekoppeld aan examinering die aandacht vergen, ook landelijk. Zoals eerder al genoemd, is dit het beleid rondom rekenen, keuzedelen en mbo verklaringen. Daarnaast zijn landelijk besluiten genomen aangaande de overgang van nog niet gediplomeerde mbo'ers naar een vervolgopleiding in het mbo en het hbo. Examencommissies dienen hiervoor een afrondingsadvies op te stellen en hiervoor zal de input vanuit onderwijsteams wezenlijk zijn. Dit advies dient 15 augustus beschikbaar te zijn waardoor de druk in de komende weken op onderwijsteams en examencommissies extra toeneemt. Daarbij geldt dat begin juni een subsidieregeling beschikbaar is gekomen voor inhaal- en ondersteuningsprogramma's. Instellingen kunnen in drie rondes subsidie aanvragen, echter examinering is niet subsidiabel. Of dit ook betekent dat de extra tijd die examencommissies en onderwijsteams dienen te gaan steken in het voorbereiden van het afrondingsadvies niet bekostigd kan worden via de regeling, is een vraag die nog open staat. Over de financiële afspraken met betrekking tot de overgang van niet gediplomeerde mbo studenten die in september gaan starten in het hbo vindt nog bestuurlijk overleg plaats.

In de symposiumdiscussie kwam naar voren:

- Het landelijk beleid rondom rekenen, mbo verklaringen, keuzedelen wordt onverkort gehandhaafd door de overheid; Corona leidt niet tot aanpassing en andere prioriteiten.
- Deelnemers merkten op dat ze momenteel andere zaken aan het hoofd hebben, of zoals een bestuurder het verwoordt: "Het hele veld zit op dit moment in de overlevingsstand. Examinering, opstarten nieuwe schooljaar; 20% bezetting in relatie met het OV. Dit zijn zaken die ons op dit moment erg bezig houden. Rekenen hebben we als sector zelf op de agenda gezet, maar het staat nu even onderaan op de prioriteitenlijst'. Een andere bestuurder: "Er is nu een coöperatie bezig om de rekenexamens te maken. In die zin wordt straks de afname een probleem, niet zozeer de inhoud van de examens".
- Bestuurders verzochten dat in de persconferenties van de regering veel aandacht is voor het po en vo, terwijl de bijgestelde richtlijnen voor het mbo elke keer pas een dag later worden gepresenteerd.

1.6 Beoordelen en verantwoorden vanuit een breed perspectief op onderwijskwaliteit

Schoolbesturen zijn wettelijk verantwoordelijk voor de onderwijskwaliteit van hun instelling en dienen zich daarover te verantwoorden. In de WOT zijn hierbij toezichtsrollen benoemd voor de overheid (extern toezicht via onderwijsinspectie) en de scholen (intern toezicht). In de WOT is tevens vastgelegd dat daar waar het intern toezicht gedegen en goed geborgd is, de rol van de inspectie kleiner kan worden. Vanuit de Inspectie van het Onderwijs wordt vooral gekeken naar een minimale standaard: wat mogen we minimaal verwachten van het onderwijs, op basis van vooraf gestelde indicatoren? In de beoordelingskaders is weinig aandacht voor de mate waarin scholen bijdragen aan maatschappelijke doelen. Dat geldt ook voor scholen zelf.

Uit recent onderzoek van de onderwijsinspectie (2020)¹ naar hoe mbo-instellingen hun eigen kwaliteit beoordelen, blijkt dat het accent vaak ligt op een weinig ambitieuze basiskwaliteit, gekoppeld aan de standaarden van de onderwijsinspectie (vergelijk Hermanussen & Brouwer, 2016)². En als zij andere partijen raadplegen, hebben die meestal geen beoordelende taak. Het komt maar weinig voor dat besturen de kwaliteit van de gehele instelling afzetten tegen een brede maatschappelijke of regionale opdracht.

Maatschappelijke en regionale ambities en opgaven worden nauwelijks vertaald naar instellingsspecifieke kwaliteitsnormen en komen niet of nauwelijks terug in de eigen beoordeling. Sowieso is het in het mbo weinig gebruikelijk transparant te zijn over hoe een instelling het eigen functioneren monitort, middels welke processen en methoden en op basis van welke

¹ Onderwijsinspectie (2020). *Beoordeling van de eigen kwaliteit in het mbo. Een onderzoek naar de versterking kwaliteitsborging*. Utrecht: Onderwijsinspectie.

² Hermanussen, J. & Brouwer, P. (2016). *De zorg voor onderwijskwaliteit in het middelbaar beroepsonderwijs. De sector mbo aan zet?!'*s-Hertogenbosch: Expertisecentrum Beroepsonderwijs.

beoordelingscriteria. Die geslotenheid maakt het lastig om een betrouwbaar beeld te vormen van de stand van zaken.

Bestuurders geven zelf aan dat maatschappelijke en regionale ambities nog onvoldoende worden vertaald naar opleidingsdoelen. Daardoor zijn ze onvoldoende betekenisvol voor de onderwijsteams (“iets van het daarboven”); bestuurders vinden het lastig om ambities, doelen voor de gehele onderwijsinstelling te formuleren, die voor alle opleidingen op dezelfde wijzen gelden. Als teams kwaliteit beoordelen, gebeurt dat op onderdelen, veel beschikbare informatie komt niet samen in een samenhangend kritisch eindoordeel op opleidingsniveaus- of instellingniveau.

Instellingen vinden het op zich belangrijk zich te verantwoorden over hun resultaten; men vindt het echter wel moeilijk om over tegenvallenden resultaten openbaar transparant te zijn (de context moet meegewogen kunnen worden bij de interpretatie van de gegevens en dat gebeurt niet vaak). Door het beoordelingsproces en de beoordeling doordacht te doorlopen en gemaakte keuzes vast te leggen, voorafgaand aan en tijdens het beoordelingsproces kan de instelling de betrouwbaarheid vergroten; Jaarverslagen e.d. bevatten zelden een verantwoording over de beoordeling van de eigen kwaliteit. Het beoordelen van kwaliteit veronderstelt dat de praktijk is afgezet tegen vooraf gestelde normen. Dit gebeurt wel op opleidingsniveau, maar nauwelijks op het niveau van de instelling.

Bestuurders twijfelen aan de meerwaarde van een dergelijke beoordeling. De sectoren en opleidingen zijn zo verschillend dat zij de waarde van een overkoepelend beeld niet zien. Daarbij komt dat zij aangeven hun bestuurlijke verantwoordelijkheid te nemen door de beoordelende taak op het niveau van de teams te beleggen. Teams vormen het hart van de onderwijskwaliteit; bestuurders geven aan dat zij hun bestuurlijke verantwoordelijkheid nemen om de kwaliteit te versterken door te investeren in onderwijsteam; zij maken teams primair verantwoordelijk voor het geleverde kwaliteit en de evaluatie & beoordeling ervan. Om dit goed te doen is meer reflectief en analytisch vermogen nodig bij teams. Sommige bestuurders willen ver blijven van beoordelen omdat daar de term afrekenen aankleeft. Daarnaast geven bestuurders aan dat zij enigszins handelingsverlegen zijn aangezien zij niet weten wat van hen verwacht wordt als hen om een instellingsbrede beoordeling gevraagd wordt. De vraag wordt hen misschien ook te weinig gesteld, door zowel de intern als de extern toezichthouder, waardoor het gesprek hierover zich te weinig ontwikkelt.

Ten slotte is er te weinig kritisch vermogen en durf in de instellingen aanwezig om zich expliciet uit te spreken over de kwaliteit van de hele instelling. Het gaat bij een instellingsbreed beeld namelijk niet alleen om de onderwijskwaliteit bij opleidingen, maar ook over de kwaliteit van bijvoorbeeld staf- en ondersteunende diensten en hele sectoren én de samenhang tussen al deze onderdelen.

De inspectie adviseert het proces en het resultaat van de beoordelingen van de eigen kwaliteit beter inzichtelijk te maken en meer te delen tussen instellingen, zodat er bijvoorbeeld geleerd kan worden van voorlopers. Daarnaast kan de zelfbeoordeling gebruikt worden om eigen aspecten te bezien. Er is gezien de brede ambities van het veld veel ruimte om de eigen kwaliteit af te zetten tegen andere normen (bijvoorbeeld basiskwaliteit en landelijke gemiddelden) en om de eigen kwaliteit te duiden in

SWOT & TOWS

De coronacrisis bedreigt onderwijskwaliteit maar biedt ook kansen. Het systematisch evalueren van kansen en bedreigingen wordt in SWOT analyses verbonden met het inventariseren van sterkten en zwakten. Dat zou nu dus ook met examenkwaliteit moeten gebeuren. In de TOWS aanpak worden de kansen gecombineerd met sterkten (offensieve aanpak) en wordt met name gewaarschuwd voor de gevaarlijke combinatie van zwakten en bedreigingen: die vormen de achilleshiel.

regionale context. Stakeholders moeten hier volgens de inspectie actiever bij betrokken worden, uit het inspectieonderzoek blijkt dat dit nog betrekkelijk weinig gebeurt.

1.7 Afrondend: crisis en vernieuwing

Een crisis is ook een *wake up call* om nog eens naar ingesleten patronen te kijken. Dat geldt ook voor deze crisis en het vraagstuk van examinering. Zonder volledig te willen zijn zien we een aantal thema's:

1. Is bestuurlijke inrichting met checks and balances in staat om snel genoeg tot afgewogen besluiten te komen, kortom kunnen snelheid en zorgvuldigheid samengaan?
2. De wil tot transparantie in zowel de bestuurlijke als de professionele cultuur is een noodzakelijke voorwaarde voor vernieuwing in examinering op instellingsniveau. Welke factoren belemmeren en bevorderen de wil tot transparantie?
3. Teams zijn cruciaal maar bevoegde gezagen worden aangesproken: is de interne organisatiedynamiek voldoende flexibel om snel van centraal naar decentraal te schakelen en andersom?
4. Moet de mix tussen summatieve en formatieve toetsing herzien worden: de formele borgingsvraagstukken hangen één-op-één samen met het summatieve karakter van de examinering. Meer formatief en minder summatief vermindert de bestuurlijke druk maar vergt onderwijskundig herontwerp.
5. Betrokkenheid van stakeholders was al een issue toen er nog geen crisis speelde. Hoe zorg je voor voldoende betrokkenheid en transparantie onder druk?
6. Op stelsel niveau geldt een vergelijkbare vraag: zijn landelijke examenprocedures flexibel genoeg om met lokale omstandigheden rekening te houden?

In het symposium hebben de aanwezigen uitgebreid stilgestaan bij de consequenties van de Coronacrisis voor beoordeling en examinering en concluderen het volgende:

De bestuurders zijn er trots op hoe snel er geschakeld is. Korte lijnen, kaders stellen, handreikingen maken, organiseren dagelijks overleg; allemaal zaken die hebben meegeholpen om de benodigde aanpassingen door te voeren. Over het algemeen hebben de instellingen de boel goed aan de praat gekregen. In de eerste fase ging het vooral over het organiseren van examinering, daarna verschoof de aandacht naar de vraag hoe je bepaalt of studenten klaar zijn voor examens. Dat heeft instellingen veel opgeleverd.

Ook kwaliteitscontroles en steekproeven hebben grotendeels gewoon plaatsgevonden tijdens de Coronacrisis. Conclusie van de aanwezigen is dat de instellingen het in dat opzicht goed hebben gedaan: alle studenten in het laatste jaar kunnen gediplomeerd gaan worden.

Wat prominent zichtbaar werd, is de grote hoeveelheid kwalificerende examens die worden afgenomen. Dit creëert een grote druk binnen de instellingen en roept de vraag op wat echt nodig is om te bepalen of een student de beginnende beroepsbeoefenaar is waarnaar het bedrijfsleven vraagt.

In deze Coronatijd ontstaat ook ruimte voor andere examenvormen. Zo wordt er nu anders gekeken naar de mogelijkheden voor het gebruiken van bewijzen in een portfolio in de beoordeling en examinering. Deze crisistijd biedt kansen om op een creatieve manier naar beoordeling en examinering te kijken, ook in het licht van pedagogisch didactische keuzes. Wat zijn andere geschikte examenvormen? Deze vraag komt nu versneld naar boven drijven. Is het bijvoorbeeld mogelijk om *gaming* in te zetten in de beoordeling en examinering; en wat vraagt dat aan kwaliteitscriteria en condities, wil je dat verantwoord doen?

Daarnaast speelt de vraag naar het beter inzetten van formatieve/ ontwikkelingsgerichte beoordelingssystematieken in het leerproces, teneinde studenten meer zicht te geven op de voortgang in hun leerproces. Dit soort vragen poppen nu sterker op dan voorheen en verdienen een verdere doordinking.

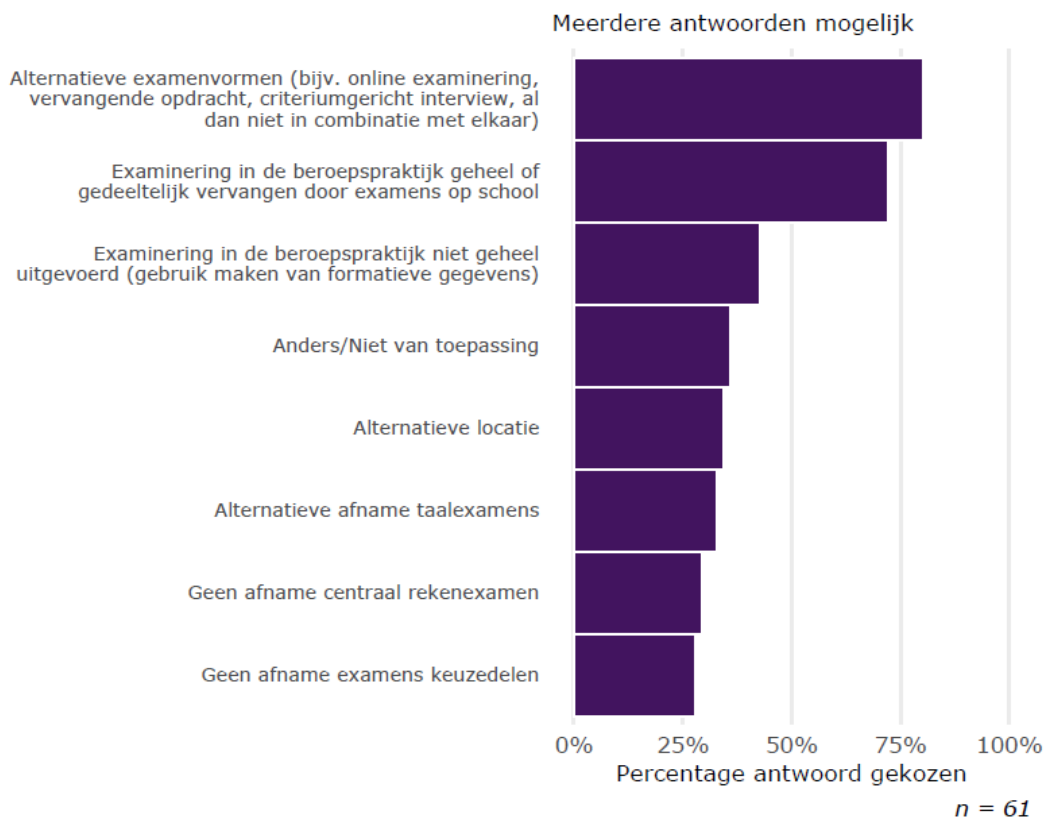
De bestuurders onderschrijven het belang dat het mbo laat zien wat het te bieden heeft, ook in tijden van crisis. Juist nu moet de sector dit doen en dat kunnen de instellingen zelf regelen. "Nodig politici en regionale stakeholders uit om te komen kijken, wees transparant".

Het mbo is lang een gesloten bastion geweest. Hoewel dit de laatste jaren begint te veranderen, is er nog een flinke weg te gaan. Er dient veel meer dialoog in de regio plaats te vinden, aldus de bestuurders. "Geef stakeholders veel meer inzicht in wat je als school aan het doen bent. Het zou heel mooi zijn als je de regionale stakeholders laat vertellen hoe zij aankijken tegen de onderwijskwaliteit (inclusief beoordeling en examinering) en wat hierin sterk is en verbeterd kan worden". Bestuurders moeten de ruimte pakken om hiermee verder aan de slag te gaan.

Bijlage 1. Bevindingen onderwijsinspectie afstandsonderwijs tijdens Covid 19. Onderdeel Examinering

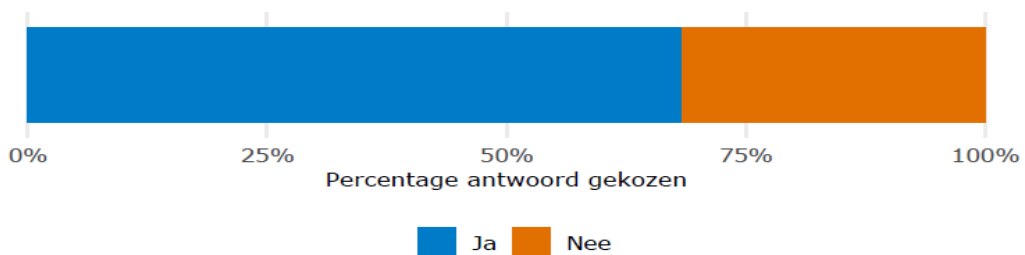
Bron (<https://www.onderwijsinspectie.nl/onderwerpen/afstandsonderwijs-tijdens-covid-19/documenten/publicaties/2020/05/13/covid-19-monitor-mbo>)

Als het bestuur wijzigingen in het beleid m.b.t. examinering en diplomering heeft doorgevoerd, wat zijn dan de belangrijkste interventies?

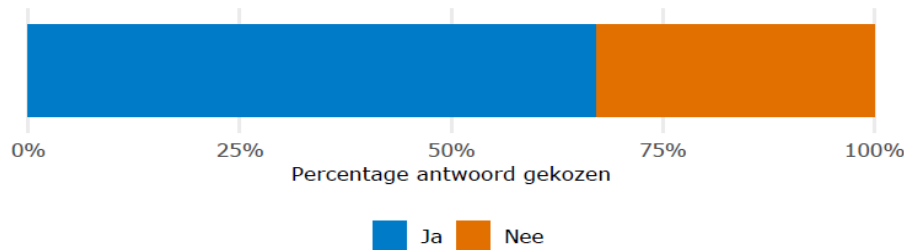
Studievertraging

Kan het bestuur een inschatting maken hoeveel studenten volgens de oorspronkelijke planning (voor COVID-19) kunnen diplomeren?

n = 60

Zijn er binnen de instelling afspraken gemaakt over de doorstroom van studenten naar het volgende niveau?

n = 61

- Het onderwijsaanbod van de praktijkvakken en de beroepspraktijkvorming (bpv) kwam volgens besturen het meest in de knel. Verschillende bestuurders signaleerden dat het met deze verschraving van het aanbod lastig was om de studenten blijvend te motiveren. De praktijk is immers de kern van het mbo. Bij de meeste instellingen bleken vooral de praktijkvakken en de bpv geheel of gedeeltelijk vervallen. Zestig procent van de instellingen gaf aan dat tussen de 25% en 50% van de studenten geen bpv meer volgt. Bij sommige instellingen gold dat voor een veel groter deel van de studenten. Branches waar de bpv geheel of gedeeltelijk stil lag zijn horeca, toerisme, sport, contactberoepen (kappers, schoonheidsspecialisten, paramedische zorg), onderwijs en creatieve beroepen. Bestuurders signaleerden dit als een belangrijk punt van zorg. Het onderwijsaanbod is nu vooral gericht op beroepsgerichte theorie, taal en burgerschap. Enkele instellingen hadden daartoe aanpassingen in de volgorde van het curriculum gedaan door theorie eerder in het programma aan te bieden. Verder gaven enkele besturen aan dat ze na een aanvankelijk te intensief rooster interventies hebben gedaan om de druk voor studenten te verlichten.
- Voor de studenten die niet meer terecht konden op de plek voor beroepspraktijkvorming verplaatsten de meeste instellingen de bpv naar een later moment (47 besturen), regelden veel instellingen vervangende opdrachten (42 besturen) of werd de beroepspraktijkvorming afgebroken en werden de studenten beoordeeld op basis van reeds behaalde leerdoelen (32 besturen). Vooral het uitstellen van de bpv voor de jongerejaars studenten zorgde voor hoofdbreken: hoe moeten we volgend jaar dit 'stuwmeer' aan beroepspraktijkvorming plaatsen in een stagemarkt die gekenmerkt wordt door onzekerheid? En welke gevolgen heeft de huidige crisis op de arbeidsmarkt voor de BBL-student?
- De beschikbaarheid van de beroepspraktijk was in een aantal branches ook een bottleneck in de examinering. Bijna alle besturen namen maatregelen in de examinering en diplomering met als doel zoveel mogelijk studenten op de oorspronkelijke datum te laten diplomeren met een volwaardig diploma. Besturen, examencommissies en teams zochten een juiste balans tussen de diploma-eisen enerzijds en de wens om studenten zoveel mogelijk de kans te geven hun opleiding op tijd af te ronden anderzijds.
- De belangrijkste interventies hadden betrekking op alternatieve examenvormen, gebruikmaken van formatieve gegevens en het afnemen van examens op school. Die laatste interventie leverde overigens zowel inhoudelijke als logistieke en organisatorische dilemma's op. Van de

dertig besturen die tijdens het gesprek al konden inschatten of studenten vertraging gaan oplopen, verwachtten er twintig dat veruit de meeste studenten (90% of meer) volgens de oorspronkelijke planning hun diploma kunnen halen. Tot slot was er zorg dat alle inzet voor de examenkandidaten het onderwijsaanbod en de examinering voor de jongerejaars studenten verdringt.